

De pyrope commentariolus ad Franciscum Alciatum

<https://hdl.handle.net/1874/323979>

827 (Lat. 15.) Membr. 16°. 19 ff. Saec. XVI.

Benedictus Aegius Spoletinus, De pyrope commentariolus, ad Franc.
Alciatum.

Fuit Christophori Tanti Alciati. 1568. — „Nob. Virgo Sybilla Elisabetha
op den Berge Davidi Flud van Giffen hunc libellum d.d. A° 1673.”

d. l. s. Latino

n°. 211

Aevum vetus.
Scriptores latini.

N°

15

Hand I
MS. N. 31

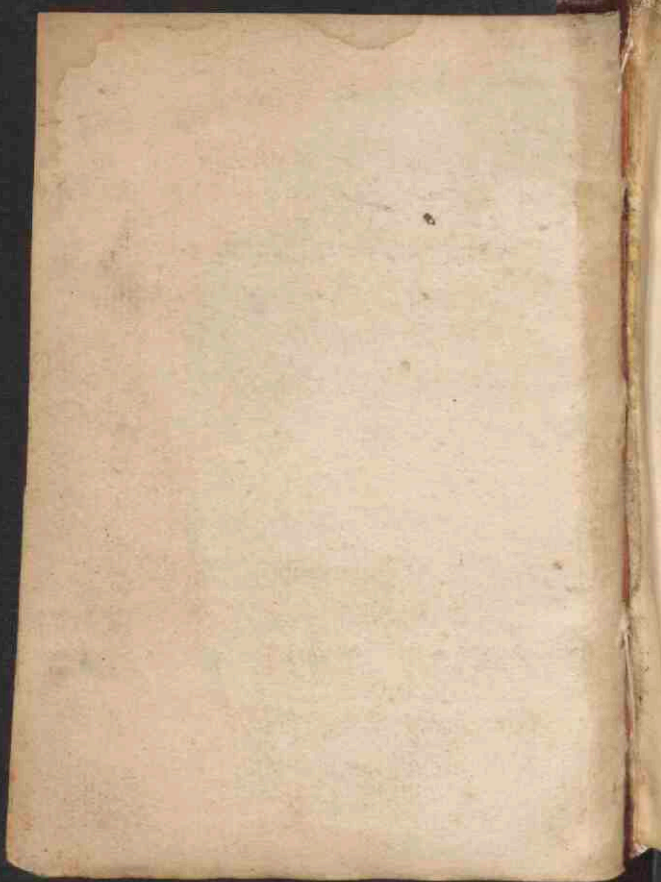
gestaan vcent
jan. 1981

827

Hs.

1 G 31

Christophori tamby Alca.

Nobilissima Virgo
Sybilla Elisabetha
op den Berge

Davidi Flud van Liffen
hunc libellum dono Dedit.
Anno 1622 XXIII.

1568

Christophori tantij
Alciati

BENEDICTI AEGII SPOLETI
NI DE PYROPO COMMENTA
RIOLV AD FRANCISCVM
ALCIATVM

Qui Pyropum, et Carbunculum do-
ctissime Alciati idem esse censue-
runt, ~~et~~ in maximum errorem in-
cidisse omnium doctorum auctorum
sententia affirmatum iri censeo. Eo
sanè in errore fuerunt infrascripti
omnes viri alioqui doctissimi, et prv-
mæ quidem nomenclatura: Horu

igitur e numero, ut singulos nomine;
primus fuisse censetur, Raphael
ille cognomento Regius. Is enim i
secundo Nasonis transformationu
uolumine per initia statim, cum
primum, secundumue eius operis
carmen enarrat, Pyropum esse ait
idem, quod Carbunculum, nullo ta-
men auctore id sententiae confirma-
uit. Is autem quanta sit inter Py-
ropum, et Carbunculum multi pra-
tū gemmam differentia penitus ne-
scisse cum ceteris sua sententiae fa-

cilime iudicatur. Porro neq3 Ludo-
 uicus ille Ariostus poeta insignis,
 quid sit Pyropum ex suis numeris
 uersibusq3 Italica scriptis cognouis-
 se uidetur, cum ait Ouidium imi-
 tatus his uerbis.

- › Splende lo scudo a guisa di Pyropo.
- › Quo in loco nescio quis enarrator
- › sic Italice, Pyropo, dice è quella pic-
- › tra che noi chiamiamo carbon-
- › chio, detta così da Greci per ha-
- › uer aspetto di fuoco, idemq3 enar-
- › ratar Ouidij locum

sic materna lingua traducit.

- 7 Alto s'erge il regale ampio palazzo
 - 7 Del sole, e in su colone alte s'appoggia:
 - 7 Splendono d'or le ricche mura intorno,
 - 7 Et di Tyropi si lucenti et chiari,
 - 7 Che posson' aguagliar le fiamme stesse.
- Sic ille quisquis fuerit imperite. Na
si cum, quid Tyropium sit, non la
cuisset, eam dictionem in multita
dinis numero minime usurpasset,
nusquam enim Tyropi'iq; in pluri
um n. neq; apud Latinos neq; apud gre
cos legi uircurando usquam confir

marim. Quis etiam cum quouis do-
 ctissimo viro uel pretioso pignore cer-
 tarim. Miror equidem id etiã la-
 tuisse et Transalpinos viros sine
 controversia peritissimos. Ce quidē
 non et Batauius ille, qui tot luculen-
 tissima monumenta literis pere-
 leganter posteris commendauit,
 quid Pyropum sit, planē ignorā-
 uit? Nam cum reliquis in tantū
 delapsus est in errorem. Taceo
 Petrarchæ expositores Gesualdū,
 ac vellutellum grammaticos illius

lingua prima classis cum Petrar
che in fama triumpho explicaret
locum illum.

Che fiammeggiaua a guisa di pyro.
Et ipse in scitia cloacam ambo pre
cipites illabuntur; quando com
munem id est a uero longe ab
errantem opinionem sequuntur.
Huc accedit et Beroaldi Bononi
ensis insignis aliqui gramma
tice testimonium haec satis fi
dum, nec spectate fieri, quan
do illud Propertij carmen expo

nerere conatur.

Pyrope nec inducto fulgebat parma

Pyrope.

cum alijs sue professionis enarra-
toribus decipitur. Qui siquid in-
ducere significet, intelligebat, &
communi sententia sine contro-
uersia abhorruisset. Ceterum
neq; Albertus Acharisius ille cla-
rissimus materna lingue gram-
maticus in insigni illo suo lexico
cum latinis, Italicisq; gramma-
ticis eisdem inscitiae laqueis sese

implicauit, ubi communem lite-
ratorum opinionem parum consi-
deratam secutus Pyropum Carbu-
culum significare affirmat. Iouia-
nus ille umber meus, vir, incompa-
rabilis q̄duz eruditionis nec ipse
quid Pyropum esset, assecutus es-
se uidetur, quando in tertia Lepi-
dine sue pompa.

- , Est illis, iquit adamate nouo uariata
Pyropo.
- , Fibula concordis thalami felicia
uinela.

Hic ille inquam meus umber cum
ceteris pro Carbunculo Pyropum
posuisse uidetur. Hæc hactenus, in
quibus me operepretium fecisse ar-
bitror, ubi tot grammaticorum et
insignium planè auctorum lapsus
inducarim: pergam ad reliqua, ut
quid planè sit Pyropum, et quan-
ta nam inter Pyropum et Carbu-
culum distantia sit, ex preclaris-
simorum rerum scriptorum au-
toritate, ac sententia luce clari-
us meridiana demonstrem, ut inc

ueteratam iam pridem, atq; im-
pressam tot insignium auctorum
mentibus opinionem reuellam, ac
porro suum cuiq; locum, digni-
tatemq; restituiam: et prius qd
carbunculus, deinde quid Py-
ropum sit, apertissime declara-
bo. Igitur ad rem descendamus.
Carbunculus à Grecis $\delta\rho\rho\epsilon\alpha\zeta$
appellatur, de quo in insigni il-
lo $\pi\epsilon\iota\lambda\iota\theta\omega$ commentario ita gre-
ce commemorat Theophrastus $\delta\lambda\lambda\omicron$
 $\sigma\epsilon\upsilon\omicron\sigma$ inquit $\lambda\iota\theta\omega\upsilon\omicron\sigma =$

ΠΕΡ' ΕΞ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΠΕΦΥΚΩΣ
 ΑΚΑΕΥΣΟΣ ΟΛΟΝ ΔΥΘΕΛΕΙ ΜΟΧ
 ΤΑΥΤΑ ΑΚΑΕΥΣΑ ΚΑΙ ΑΠΥΣΩΤΑ, ΔΙΑ
 ΤΟ ΕΞΗΕΙΔΥΣΘΟΝ. Et huc ait Theo-
 phrastus hoc in loco lapidum ge-
 nus, cui a contrario sensu ex mo-
 re ingenio carbunculus omnino
 igneam vim, atq; ignem ipsum
 nequaquam sentit: ad hac eadem
 gemmarum genera incendi nunq;
 ualent, neq; ab igne consumi, quod
 ex ingenio suo carbunculus humi-
 dus sit. Hac Theophrastus. Porro

Plinius libro naturalium historia:
rum tricesimo septimo, gemmaru
inquit principatum habent Carbu
culi ab ignium similitudine appella
ta, cum ipsi non sentiant ignes, ob
id a quibusdam apyroti uocati sunt.
Quorum genera sunt, eiusdem testi
monio, Indici, et Garamantici, quos
et Carchedonios uocauerunt propter o
pulentiam Carthaginis magne. Ad
iungunt Aethiopicos, et Alabandicos
in Orthosia caute nascentes, sed qui
perficiantur Alabandis. Preterea

in omni genere masculi appellatur
 acriores, ut femine languidius re-
 fulgentes, in masculis quoque obser-
 uant liquidioris alios flammæ, nigri-
 oris alios, et quosdam lucidius, ac
 magis cæteris in sole flagrantes, op-
 timos uero *αἴμα δὲσι* *ῥοῦτα*, hoc est,
 quorum extremus igniculus in ame-
 thysti uiolam exeat, proximos illis,
 quos uocant *οὐτίλας* pinnato fulgo-
 re radiantes, inueniri autem ubicunque
 maxime solis repercussu; satyrus In-
 dicos non esse caros dicit, ac plerumque

sordidos, ac semper fulgoris retorridi
Aethiopicos pingueis, lucemq; non emittentes, sed conuoluto igne flagrare, Callistratus fulgorem Carbunculi debere candidum esse posuit extremo uisu nubilantem, et si ita attollatur, exardescentem, ob id a plerisque hunc Carbunculum candidum uocari, qui languidius, et liuidius ex Indicis lucent $\lambda\iota\delta\iota$ $\tau\omicron\upsilon\lambda\epsilon\sigma$ appellari, Carchedonios multo minores esse, Indicos etiam minus sextarii unius mensura cauari Archelaus

Carchedonios nigrioris aspectus esse,
 sed igne, uel sole, et inclinatione a-
 erius, quam ceteros excitari, eosdē
 umbrante tecto purpureos uideri, sub
 coelo flammeos contra radios solis,
 et scintillare, ceras signantibus his
 liquescere, quamuis in opaco. Hic
 Theophrastus ex eodem capite ἑὸν
 ἰσὸν μὲν τῷ ἡρώματι, πρὸς δὲ τὸν
 ἡλίον τὸ εἶμαλον, ἀνὰ θεῶν καὶ καί-
 ονται. Multi Indicos Carche-
 donijs candidiores esse, et à diuer-
 so hebetari scripsere, et in Carche-

donijs maribus stellas intus ardere,
feminas uniuersum fulgorem funde-
re extra se, Alabandicos ceteris ni-
griores esse, scabrosq;. Nascuntur
et in Thracia coloris eiusdem igne
minime sentientes Theophrastus
auctor est et in Orchomeno Area-
dię inueniri, et in chio illos nigriores,
e quibus et specula fieri. Esse et
Trogenios uarios interuenientibus
maculis albis. Item Corinthios ex
pallidiorē candidos et Theophra-
stus αὐτῶν ὄντων inquit ἐκ νεφ-

ἄνθραξ, καὶ μεσασθλίαις. Haecenus
 de Carbunculis cum ex Plinij, tum
 ex Theophrasti locis, ex quibus facti
 lime intelligitur longe aliud Pyro-
 pum esse, et Carbunculum: Nam si
 Plinius, Theophrastusq; diuino in-
 genio viri, unam, eademq; rem es-
 se Pyropum sensissent, ij minime si-
 lentio preterissent. Proinde uel hac
 diuinitate coniectura concludendu
 esse autumo, longe aliud esse a Car-
 bunculo Pyropum, contraq; Carbu-
 culum a Pyropo rem esse longe di-

uersam. Ceterum Pyropum de
quo mox compluscula quaedam di-
cenda sunt, quibus luce meridiana
clarius demonstraturus sum, ma-
ximam esse inter Carbunculum,
Pyropumq; differentiam, sed age-
iam ad rem ipsam aggrediamur:
et sicut Plinij testimonio, quid sit
Carbunculus edocuiimus, ita ex eo-
dem ipso summo, clarissimoq; re-
rum scriptore, quid Pyropum
haetenus à paucissimis, ne dicam
nullis cognitum, sit, patefaciamus.

Plinius igitur naturalis historia
 libro trigesimo quarto, ubi de aris
 differentia peritissime scribit. Nunc
 inquiring ad differentias aris, et
 misturas reuertemur. In Cyprio

- coronarium et regulare est, utriusq;
 - ductile coronarium tenuatum in
 - laminas, taurorumq; felle tin-
 - etum speciem auri in coronis hi-
 - Strionum prebet. Idemq; in uicias
 - additis auri scrupulis senis pra-
 - tenui. Pyropi bractea ignescit.
- Hic ille luculentissime, quibus, nisi

simus asello stolidiores, docemur
Pyropum esse rem cum are, tū au-
ro compositam, ex qua Pyropi bra-
ctea conficiuntur, qua ita auro ad-
mixta ignescunt, eaq; dictio hinc co-
posita est ex duabus græcis dictioni-
bus, nempe et ὄρα quod latinus est
aspitio. Quam ob rem Pyropum ni-
hil aliud significare uidetur, quam
faciem, aspectumq; igneum. Id enī
suapte ingenio aspectum præsert i-
gneum. Hinc ille in suis transforma-
tionibus aptissime

, Regia inquit solis erat sublimibus alta col^{nis}
 , Clara micante auro flamasq; imitate Pyropo.
 Judicat mihi poeta ille ingeniosissimus
 solis regiam non Carbunculis esse or-
 natam, sed Pyropi laminis flamas
 imitantibus esse undecunq; cõtextam,
 ita ut hisce clara esse uideretur, et
 perpetuis quasi flammis emicaret.
 Proinde explodenda tot Grammati-
 corum parum peritorum ea in re se-
 centia est, cum Pyropum gemmam
 Carbunculum significare ad unum
 omnes sine ulla ratione censuerunt.

Quid? si docebo Pyropum nusquam
nisi in vnitatis numero reperiri ex
plurimis preclarissimorum poeta-
rum locis ostendam, quod de ge-
ma dici minime potest. Nam quæ
gemma usquam reperitur, quæ no-
utroq; in numero legatur? En ti-
bi Carbunculus, li, Amethystus
sti, Chrysolithus, thi, unde eodẽ
in loco Quid. p iuga Chrysolithi, et
reliqua eiusmodi omnia, Id autem
Pyropo minime contigit. Pyropum
enim in singulari duntaxat casu

ubiq; apud præclarissimos tum Gre-
 eos, tum Latinos, et classicos quidē
 auctores, Pyropum iterō cum nomē ^a legitur
 est, ut aiunt, substantiuum, nume-
 ro multitudinis priuatur: si uero ap-
 positum erit, ut apud Aeschylum
 in promethæo uincto reperitur his
 uerbis κεί μεν θέλη πυροπόν ε κ
 διος μολεῖν κ θρονόν. ος πτερῶν ἐξ-
 αἰσώσθαι ἴσθωσ quod est ac nisi ue-
 lis Pyropum ab Ioue fieri fulmen,
 quod uniuersum perdet genus: idē
 auctor præclarissimus eadem rōne

Ἐπὶ τὸν μὲν ἑωπτόν dixit cum ele-
gantia, tum perite. His enim uerbis
sub Argi nomine oculis innumeris
propè insignibus Coelum significat
tot luminibus nempe, ac stellis un-
decunq; præditum. Ad hæc Eumol-
pus poeta apud grecos inter heroicos
haud quamquam postremus Diony-
ssiuz cognomento Pyropum uocauit.
his uerbis ἀστροφῶν δίωνυσσου
ὡς ἀστὴν ἐστὶν πύρωπ. quod est
lucentem radijs Dionyssum, atq; ore
Pyropum.

His igitur ex locis tam nobilium
poetarum ~~idem~~ esse Pyropum ut
ante docuimus, cere, et auro metal-
lis compositam colligimus, et ap-
positum etiam, quod Mercurio,
Fulmini, Dionysso, et alijs forsam
conuenit, quod insignes poetae usur-
pare minime dubitarunt. Strabo
insuper, qui circa Augusti princi-
pis tempora dignissimos illos de ter-
rarum orbis ue situ libros conseri-
ptos reliquit, ea in parte operis,
qua Persarum mores enarrat de

Pyropo hoc nostro mentionem fe-
cisse videtur πρὸς αὐτὸν inquit
τὸ πύραρον τὴν ἐμῶν ἐν τῇ
διῶ οὐδὲ νεκρῶν προφῶδου
καὶ πρὸς οὐδὲ πρὸς πύραρον
μὲν αὐτῶν φερεται.

Qui nos sic latine Persa Pyropia
honore prosequentes, ideo neq. ca-
daveri praeferunt, sicut neque
tantum ob honorem ipsi ferunt.
Sed et me rem tibi non iniuri-
am praesul clarissime facturum
esse arbitror, si poetarum, qui

de Pyropo mentionem fecisse lo-
quentur, loca singula recitem, et
a Lucretio, utpote uetustiore in-
cipiamus, is enim rerum naturæ
libro. II.

Maia, alias uti clavo sic rubra pyropo.

Martialius ite' astronomicorū uolumine v.

• Femineum rubro uultu suffusa Pyropo.

Propertius lib. iij Elegia de soue phoeniceo.

• Picta nec inducto fulgebat Parma Pyropo.

Ouidius item lib. transformationum II.

• Regia solis erat sublimib' alta columenis

• Clara micante auro flamasq. imitate Pyropo

Hi sunt quatuor insignes apud la-
tinos poetae, qui suis hisce carmini-
bus Pyropum non esse carbunculi
clarissime indicant. Et qui res mi-
ra est, communi quasi consensu,
et in auferendi casu, et unitatis
numero in fine carminis Pyropum
collocarunt. Postremus huc accessit
Jo. Iouianus conterraneus et ipse
meus eodem in loco, casu, Pyropi
nomen collocavit in Lepidine pom-
pa tertia, ubi ait.
, Est illis adamate nouo, et uariata Pyropo.

- Fibula cōcordis thalami felicia uincla.
 Quo in loco rei huiusce imperitus
 Pyropum gemmam esse arbitrari
 uidetur. Quid' num et sapientissi-
 mus poeta ille Etruscus, quid sit
 Pyropum non ignorasse uidetur?
 quando pereleganter, et aptissime
 in fama Triumpho dixerit.
- Poi si ameggiava a guisa d'un Pyropo.
 Vbi dubio procul legendum est, à
 guisa di Pyropo, non d'un Pyropo,
 quandoquidem ille uis uim, ac po-
 tentiam huiusce nominis optime te-

nuisse credendum est: immo et
et Baptista ille Mantuanus Car-
melitarum ordinis decus aeter-
num libro Quinto de Gonzage
Triumphis Pyropum quid pro-
prie sit, optime cognouisse uide-
tur hisce in uerbis,

Ecce procul sepius rutilat domus alta
rotundis

Ignea, et ardenti circūuestita Py-
ropo.

ii [Sed huius mo loci Antonius Ca-
sarius **D** Casena iuuenis admo-

dum eruditus admonuit, post
 summam huic operi manum im-
 positam: Ego uero, qui neminem
 sua laude fraudandum censo,
 iudicium preterire minime vo-
 lui, sicut longe ante eius aetate
 et tot ante signa poete illi late-
 re facundia principes, qualis
 ipse Lucretius, qualis Manili-
 us, qualis Ovidius, qualis do-
 mum Propertius conterraneus
 ille meus nunquam poenitendus.
 Quocirca uir doctissime tot cla-

rorum uirorum testimonio freti,
ut toties à me repetitum fuit, tot
à me recitatorum grammaticorū
nomina explodamus: cum nulli:
us eruditi scriptoris testimonio
nitantur, ac Plinium unum om:
nium instar sequamur, et ample:
xemur, eoq; præstanti duce, et au:
ctore tam celebrato Pyropum in
lucem prodeat, et uerum sui ipsi:
.. us nomen recuperet: Qui atq; Isi:
dori illius Hispani non mediocri
auctoritate atque adiumento se

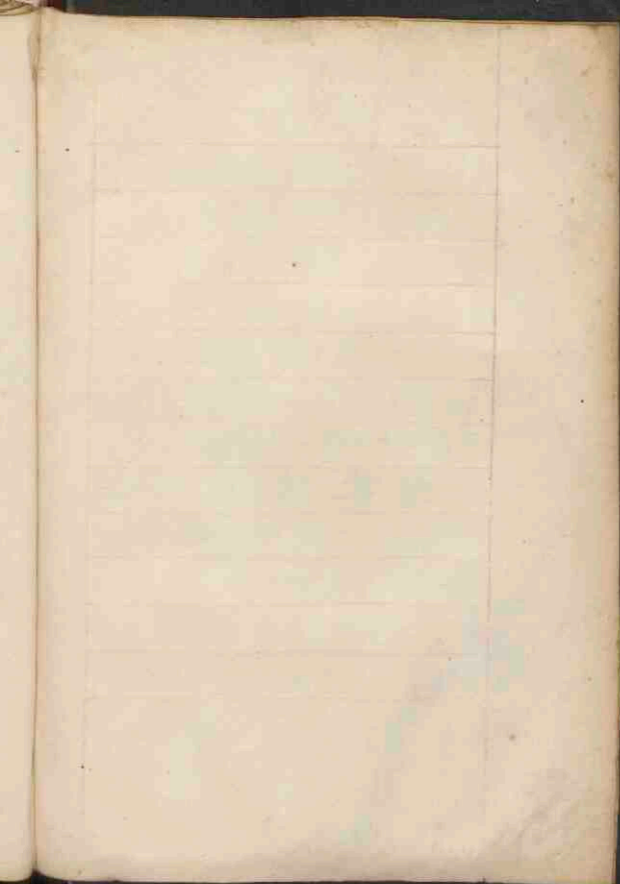
tucatur. Hic enim Pliny sententiam
 optime percepisse uidetur, cum de
 , sumptis Pliny uerbis coronarium
 , inquit q̄s ex ductili are tenuatur in
 , laminas, taurorumq; felle tinctum
 , speciem auri in coronis histrionum
 præbet, unde et appellatum Pyropū
 igneus color uocauit. Namq; in si-
 gulas uncias aris additis scrupulis
 auri senis pretenui bractea ignescit,
 flammisque imitatur, unde et Pyro-
 pum dicitur. Marcianus item Ca-
 pella in nuptys philologia priore in

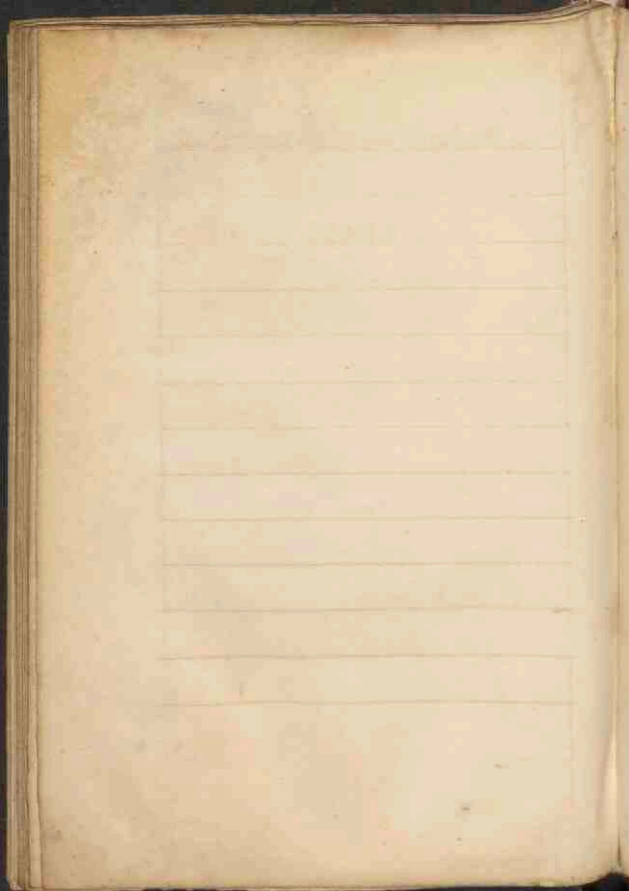
libro. quid nam Pyropum esset,
minime ignorasse uidetur. cum
inibi Mercurio calceos ex Pyropo
concinuat aptissime, qui secus lu-
nam leni quodam, teneroq; uultu
fulgorem ex fraterna lampade re-
sumeat. Hic mi Domine ad scriba
Ammiani Marcellini locum, quo
ille libro historiarum xvij aper-
tissime Pyropum depingit, agens
de orbibus, qui in Obeliscorum
uerticibus a Priscis superimponi
solebant, et cur? Obeliscus igitur

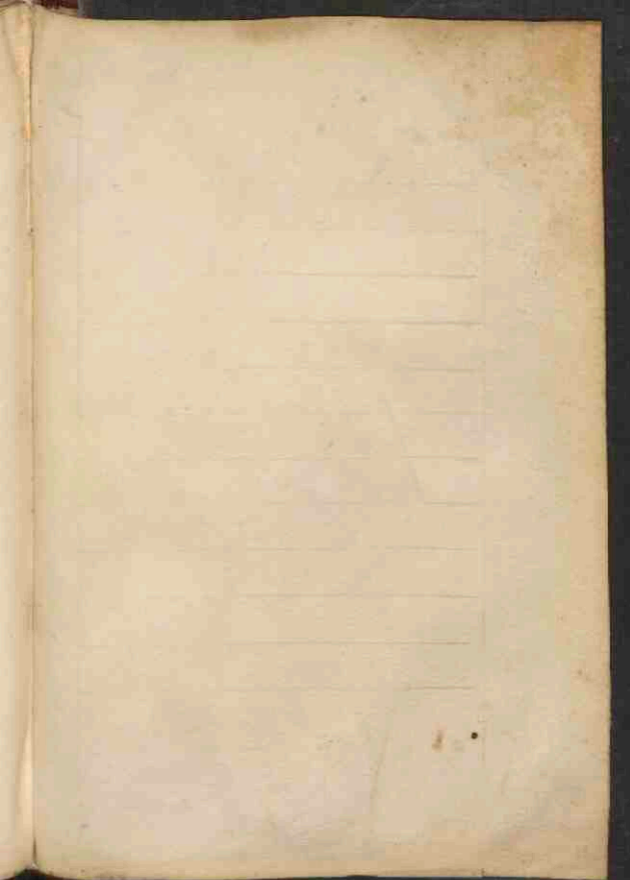
ille inquit Ammianus in media
 cauea circi, nempe eius sphaera su-
 perimponitur aenea, aurcis lami-
 nis nitens, qua confestim ut ignis
 diuini contacta, idcoq; sublata
 facis imitationem in figura ahe-
 neum, itidem auro imbracatu
 uelut abundantanti flamma can-
 dentis. Haec Ammianus, ex quo
 Pyropum graphice describitur,
 quod maxime eo ex orbe aeneo au-
 reis laminis splendescente: ignis
 exurgere solis radijs exardescen-

tibus maximum in modum ui-
debatur ~

FINIS

40

206

